

ΘΕΜΑ 8^ο
(ΑΝΔΟΚΙΔΗΣ: Περί Μυστηρίων 8-9)

Σκοπῶ μὲν οὖν ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, πόθεν χρῆ ἄρξασθαι τῆς ἀπολογίας, πότερον ἐκ τῶν τελευταίων [λόγων], ὡς παρανόμως με ἐνέδειξαν, ἢ περὶ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Ἴσοτιμίδου, ὡς ἄκυρόν ἐστιν, ἢ περὶ τῶν νόμων καὶ τῶν ὄρκων τῶν γεγενημένων, εἴτε καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑμᾶς διδάξω τὰ γεγενημένα. Ὁ δὲ με ποιεῖ μάλιστα ἀπορεῖν ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ, ὅτι οὐ πάντες ἴσως ἐπὶ πᾶσι τοῖς κατηγορουμένοις ὁμοίως ὀργίζεσθε, ἀλλ' ἕκαστός τι ὑμῶν ἔχει πρὸς ὃ βούλοιο ἂν με πρῶτον ἀπολογεῖσθαι· ἅμα δὲ περὶ πάντων εἰπεῖν ἀδύνατον. Κράτιστον οὖν μοι εἶναι δοκεῖ ἐξ ἀρχῆς ὑμᾶς διδάσκειν πάντα τὰ γενόμενα καὶ παραλείπειν μηδέν. Ἄν γὰρ ὀρθῶς μάθητε τὰ πραχθέντα, ῥαδίως γνώσεσθ' ἃ μου κατεψεύσαντο οἱ κατήγοροι. Τὰ μὲν οὖν δίκαια γινώσκειν ὑμᾶς ἡγοῦμαι καὶ αὐτοὺς παρεσκευάσθαι, οἷσπερ ἐγὼ πιστεύσας ὑπέμεινα, ὀρῶν ὑμᾶς καὶ ἐν τοῖς ἰδίους καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις περὶ πλείστου τοῦτο ποιουμένους, ψηφίζεσθαι κατὰ τοὺς ὄρκους· ὅπερ καὶ συνέχει μόνον τὴν πόλιν, ἀκόντων τῶν οὐ βουλομένων ταῦτα οὕτως ἔχειν· τάδε δὲ ὑμῶν δέομαι, μετ' εὐνοίας μου τὴν ἀκρόασιν τῆς ἀπολογίας ποιήσασθαι, καὶ μήτε μοι ἀντιδίκους καταστήναι μήτε ὑπονοεῖν τὰ λεγόμενα, μήτε ῥήματα θηρεύειν, ἀκροασαμένους δὲ διὰ τέλους τῆς ἀπολογίας τότε ἤδη ψηφίζεσθαι τοῦτο ὅ,τι ἂν ὑμῖν αὐτοῖς ἄριστον καὶ εὐορκότατον νομίζητε εἶναι.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 **πόθεν χρῆ**: πλάγια ερώτηση ἀπὸ το ρ. 'σκοπῶ' ὡς αντικείμενό του. **χρῆ ἄρξασθαι**: ἀπρόσωπο ρ. και ἀπαρέμφατο ὡς ὑποκ. **τῆς ἀπολογίας**: αντικείμενό στο ἀπαρέμφατο. **πότερον**: εἰσάγει τριμελή πλάγια ερώτηση ὡς ἐπεξήγηση στο 'πόθεν'. Εἶναι αιτιατική ἐπιρρ. τῆς ἀναφορᾶς 'σχετικά με τι ἀπὸ τα δύο'.
- 2 **ἐκ τῶν τελευταίων [λόγων]**: το πρῶτο μέλος τῆς πλαιγίας ἐρωτήσεως, δηλ. '<χρῆ με ἄρξασθαι> ἐκ τῶν τελευταίων [λόγων]'. **ὡς παρανόμως με ἐνέδειξαν**: ἐιδική πρόταση ὡς ἐπεξήγηση στήν προηγούμενη πρόταση 'ἐνδείκνυμι τίνα = καταγγέλλω κάποιον'. **ἢ περὶ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Ἴσοτιμίδου**: το δεύτερο μέλος τῆς διμελοῦς πλαιγίας ἐρωτήσεως, ἐνν. '<ἢ χρῆ με ἄρξασθαι περὶ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Ἴσοτιμίδου'.

- 3 **ὡς ἄκυρόν ἐστιν:** ίδια με την προηγούμενη ειδική πρόταση. **ἢ περὶ τῶν νόμων καὶ τῶν ὄρκων τῶν γεγενημένων:** το τρίτο μέλος της πλαγίας ερωτήσεως. **εἴτε καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑμᾶς διδάξω:** με τον 'εἴτε' ὄχι ως υποθετικό, αλλά ως πλάγιο-ερωτηματικό σύνδεσμο, εισάγεται μία καινούργια δευτερεύουσα πρόταση, ως πλάγια ερώτηση, αντικείμενο κι αυτή κατ' ευθείαν στο ρ. 'Σκοπῶ...'.
 4 **ὑμᾶς διδάξω τὰ γεγενημένα:** το ρ. 'διδάσκω τινά τι *διδάσκω κάποιον κάτι*'. **Ὅ δέ με ποιεῖ:** Αναφορική πρόταση, αντικείμενο στο ρ. 'ἐρῶ'. Όταν μια περίοδος λόγου ξεκινά με αναφορικό, αν μέχρι το τέλος της περιόδου δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση, τότε το αναφορικό λογίζεται δεικτικό και η πρόταση κύρια. Αν όμως υπάρχει άλλη κύρια πρόταση, τότε το αναφορικό μένει ως έχει και η πρόταση παραμένει αναφορική. Αυτό συμβαίνει εδώ. **ὅτι οὐ...ὀργίζεσθε:** ειδική πρόταση, επεξήγηση στην αντωνυμία 'ὅ'.
 5 **τοῖς κατηγορουμένοις:** έναρθρη μτχ. ως ουσιαστικό. Βρίσκεται σε δοτική πτώση πληθυντικού αριθμού, ουδετέρου γένους, 'για όλες τις κατηγορίες'. **ἕκαστός τι ὑμῶν:** η αιτιατική της αντωνυμίας είναι αντικ. στο ρ. 'ἔχει'. Η γενική είναι διαιρετική στο 'ἕκαστος'.
 6 **πρὸς ὃ βούλοιο ἄν:** αναφορική πρόταση επιρρηματική με πρόθεση ως εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς. Η δυνητική ευκτική δείχνει το δυνατόν στο παρόν – μέλλον. Το ίδιο στον Ισοκράτη (πρὸς οὓς οὐδὲ πῶποτ' ἐπαύσαντο πολεμούντες, Ἴσοκ. Παν.122,9 *ἀπέναντι στους οποίους ποτέ δεν ἐπάφταν να πολεμούν* πρὸς ὃ χρῆ βλέποντας τὰς πράξεις τὰς τῆς πόλεως δοκιμάζουν, Ἴσοκ.Εἰρ.142,2 *σε σχέση με το οποίο πρέπει κοιτάζοντας τα ζητήματα της πόλεως να κάνετε τις επιχειρήσεις*). **με πρῶτον ἀπολογεῖσθαι:** η αντωνυμία είναι σε αιτιατική πτώση, υποκείμενο στο απαρέμφατο. Το επίθετο είναι επιρρηματική κατηγορούμενο στην σειράς, και το απαρέμφατο είναι αντικείμενο στο ρ. 'βούλοιο ἄν'. **περὶ πάντων εἰπεῖν:** με υποκείμενο το ενν. 'μέ' **ἀδύνατον:** ενν. <ἐστί> με υποκ. το προηγούμενο απαρέμφατο.
 7 **Κράτιστον οὖν μοι εἶναι:** απρόσωπη έκφραση, υποκείμενο στο επίσης απρόσωπο 'δοκεῖ μοι'. **ὑμᾶς διδάσκειν:** η αντωνυμία είναι αντικ. στο απαρέμφατο, και το απαρέμφατο είναι υποκείμενο στο 'κράτιστον εἶναι'. **πάντα τὰ γενόμενα:** το επίθετο κατηγορ. προσδ. και η έναρθρη μτχ. αντικείμενο στο 'διδάσκειν'. **καὶ παραλείπειν μηδέν:** το 'καί' συνδέει τα απαρέμφατα 'διδάσκειν ~ παραλείπειν', καθώς έχουν την ίδια συντακτική θέση. Το 'μηδέν' είναι σύστοιχο αντικ. στο απαρέμφατο.
 8 **Ἄν...μάθητε:** υποθετική πρόταση με υποτακτική, ως απόδοση έχει το ρ. 'γνώσεσθε'. Ευθύς υποθ. λόγος για το προσδοκώμενο. **τὰπραχθέντα:** αντικ. στο ρ. **ἄ...κατεψεύσαντο:** Η πρόταση είναι αναφορική επιθετική. Όμως το αναφορικό 'ὅς, ἢ, ὅ' ἢ 'ὅστις, ἤτις, ὅ,τι' έχει δυο ερμηνείες και δυο αντίστοιχες συντακτικές χρήσεις: (i) Μπορεί να μεταφραστεί 'ο οποίος, -α, -ο', και τότε θα έχει αναφορική επιθετική χρήση, και η πρότασή του θα είναι αντιστοίχως επιθετική αναφορική. (ii) Μπορεί όμως να σημαίνει και 'ποιός, -ά, -ό', και τότε λειτουργεί ως πλάγιο-ερωτηματική αντωνυμία και η πρότασή του συντακτικά θεωρείται πλάγια ερώτηση. Και οι δυο είναι ισότιμες και ισοδύναμες. Η επιλογή εξαρτάται από ποια εκ των δυο ταιριάζει καλύτερα στην περίοδο λόγου. Εδώ το αναφορικό είναι πιο λογικό να λειτουργήσει ως πλάγιο-ερωτηματικό, και η πρόταση ως πλάγια ερώτηση, αντικείμενο στο 'γνώσεσθε'. **ἄ:** σύστοιχο αντικείμενο στο ρ. 'κατεψεύσαντο'. **μου:** επίσης αντικείμενο στο ρ.
 9 **Τὰ μὲν οὖν δίκαια:** έναρθρο επίθετο ως σύστοιχο αντικ. στο 'γιγνώσκειν'. Στους δικανικούς λόγους: 'Γιγνώσω τα δίκαια *παίρνω τις σωστές αποφάσεις*'. **γιγνώσκειν:** επιρρ. απαρέμφατο, συμπερασματικό στο 'παρεσκευάσθαι'. **ὑμᾶς:** έχει δυο συντακτικές χρήσεις, που όμως είναι ίδιες: είναι αρχικά υποκείμενο στο 'παρεσκευάσθαι', αλλά μπορεί να λειτουργήσει και συγχρόνως υποκ. στο 'γιγνώσκειν'. **καὶ αὐτοῦς:** ο 'καί' δεν είναι συνδετικός, αλλά επιδοτικός. Η αντωνυμία είναι κατηγορηματικός προσδ.

- στο 'ύμᾱς' (όχι: *εσείς κι αυτοί σαν να είναι δυο τα υποκ. στο παρεσκευάσθαι. Αλλά εσείς και μάλιστα ατομικά ο καθένας - προσωπικά*).
- 10 οἷσπερ ἐγὼ πιστεύσας ὑπέμεινα:** αναφορική επιθετική πρόταση. Η ενδιάμεση *μηχ. επιρρ., αιτιολογική* (αιτιολογεί το 'για ποιόν λόγο ὑπέμεινα'). **ὄρῶν:** επίσης επιρρ. αιτιολογική. Όμως η παρουσία του 'κόμματος' δείχνει ότι δεν αιτιολογούν την ίδια λέξη. Η *μηχ. 'ὄρῶν'* αιτιολογεί την *μηχ. 'πιστεύσας'*.
- 11 περὶ πλείστου τοῦτο ποιουμένους:** 'περὶ πλείστου ποιούμαι τι *με ενδιαφέρει κάτι πολύ – νοιάζομαι πολύ για κάτι*'. **τοῦτο:** αντικείμενο στην *μηχ.* **ποιουμένους:** συνημμένη στο 'ύμᾱς', κατηγορηματική *μηχ.* **ψηφίζεσθαι:** επεξηγηματικό απαρέμφατο στο 'τοῦτο'. **ὅπερ καὶ συνέχει:** η πρόταση είναι κύρια και το αναφορικό είναι στην ουσία δεικτικό, όπως το είδαμε πιο πριν.
- 12 μόνον:** κατηγορηματικός προσδ. 'αὐτό μόνο του'. **ἀκόντων:** ενν. <όντων>. γενική απόλυτη, εναντιωματική *μηχ. 'παρά το γεγονός ότι είναι πολύ απρόθυμοι – δείχνουν μεγάλη αδιαφορία*'. **τῶν οὐ βουλομένων:** Υποκείμενο στην γενική απόλυτη 'παρά το γεγονός ότι δείχνουν μεγάλη αδιαφορία αυτοί που δεν θέλουν...'. **ταῦτα οὕτως ἔχειν:** η αιτιατική της αντωνυμίας είναι υποκείμενο στο απαρέμφατο, το οποίο είναι αντικείμενο στην *μηχ.* **τάδε δὲ ὑμῶν δέομαι:** 'δέομαι τινός τι *παρακαλώ κάποιον για κάτι*'. Η αντωνυμία είναι σύστοιχο αντικείμενο στο ρ. Στο 'τάδε' συνάπτονται πέντε επόμενα απαρέμφατα ως επεξηγήσεις 'ποιήσασθαι, καταστῆναι, ὑπονοεῖν, θηρεύειν, ψηφίζεσθαι'.
- 13 μου:** συντάσσεται με το 'ἀπολογίας' ως γενική υποκειμενική. **τῆν ἀκρόασιν:** αντικ. στο απαρέμφατο 'ποιήσασθαι'. **τῆς ἀπολογίας:** συντάσσεται με το 'ἀκρόασιν' ως γενική αντικειμενική. **ποιήσασθαι:** η πρώτη επεξήγηση στο 'τάδε'. **καὶ:** συνδέει το προηγούμενο απαρέμφατο με τα άλλα τρία που ακολουθούν. **μοι:** συντάσσεται με το 'ἀντιδίκους' ως δοτική αντικειμενική 'ἀντιδικῶ τινί'. **ἀντιδίκους:** Κατηγορούμενο. Μπαίνει σε αιτιατική πληθυντικού αρσενικού γένους, για να συμφωνήσει με το ενν. υποκείμενο των *απαρεμφάτων* που είναι το 'ύμᾱς'.
- 14 καταστῆναι μήτε ὑπονοεῖν:** δεύτερη και τρίτη επεξήγηση στο 'τάδε'. **τὰ λεγόμενα:** αντικείμενο στο 'ὑπονοεῖν': 'ὑπονοῶ τι *παρερμηνεύω κάτι*'. **ῥήματα θηρεύειν:** το απαρέμφατο είναι η τέταρτη επεξήγηση στο 'τάδε'. Το ουσιαστικό είναι αντικ. 'θηρεύω ῥήματα *εξετάζω λεπτομερῶς, λεπτολογῶ ὅ,τι ακούω*'. **ἀκροασαμένους:** αναρθρη *μηχ. συνημμένη* στο ενν. 'ύμᾱς', επιρρ. *μηχ. χρονική*.
- 15 τῆς ἀπολογία:** αντικείμενο στην *μηχ.* **ψηφίζεσθαι:** η πέμπτη επεξήγηση στο 'τάδε'. **τοῦτο:** αντικείμενο στο απαρέμφατο. **ὅ,τι ἂν...νομίζετε:** αναφορική υποθετική πρόταση με υποτακτική. Ως απόδοση έχει το απαρέμφατο 'ψηφίζεσθαι'. Πλάγιος υποθετικός λόγος που δηλώνει το προσδοκώμενο. **ὅ,τι:** αιτιατική του ουδετέρου, υποκείμενο στο απαρέμφατο 'εἶναι'. **ὑμῖν αὐτοῖς:** η πρώτη αντωνυμία είναι δοτική προσωπική της αναφοράς. Η δεύτερη είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός. **ἄριστον καὶ εὐορκότατον:** κατηγορούμενα.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Εξετάζω λοιπόν, Αθηναίοι πολίτες, από πού πρέπει να ξεκινήσω την απολογία μου, από πού, από τα τελευταία λόγια, ότι δηλ. με κατηγορήσαν αντίθετα με τον νόμο, ή μήπως σχετικά με τον ψήφισμα του Ισοτιμίδη, ότι δηλ. είναι άκυρο, ή μήπως σχετικά με τους νόμους και τους όρκους που έχουν δοθεί, εκτός κι αν θα σας ενημερώσω από τη αρχή. Αυτό που με κάνει να απορώ θα σας πω, ότι δηλ. όλοι εσείς δεν εξοργίζεσθε με τον ίδιο τρόπο με όλες τις κατηγορίες, αλλά ο καθένας από εσάς έχει και κάτι σχετικά με το οποίο μπορεί να θέλει εγώ να απολογηθώ πρώτος. Όμως είναι αδύνατον να μιλήσω για όλα. Μου φαίνεται λοιπόν ότι το καλύτερο είναι να σας ενημερώσω για όλα όσα έχουν γίνει και να μη παραλείψω τίποτε. Διότι αν γνωρίσετε σωστά αυτά που έχουν γίνει, εύκολα θα αντιληφθείτε ποιες κατηγορίες απηύθυναν εναντίον μου οι κατήγοροι. Πιστεύω όμως ότι κι εσείς οι ίδιοι έχετε προετοιμαστεί ώστε να πάρετε τις σωστές αποφάσεις, τις οποίες εγώ επειδή εμπιστεύτηκα έδειξα υπομονή, διότι έβλεπα ότι εσείς και στις ιδιωτικές και στις δημόσιες υποθέσεις γι' αυτό ακριβώς ενδιαφερόσασταν, δηλ. να ψηφίζετε σύμφωνα με τους όρκους. Και αυτό είναι εκείνο που συγκρατεί μια πόλη, έστω κι αν δείχνουν μεγάλη αδιαφορία εκείνοι που δεν επιθυμούν αυτά να είναι έτσι. Όμως αυτά εδώ παρακαλώ εγώ από εσάς, δηλ. πρώτον να κάνετε την ακρόαση της δικής μου απολογίας με καλή διάθεση, δεύτερον να μη γίνετε αντίδικοί μου, ούτε να παρερμηνεύετε αυτά που λέγονται, τέταρτον να μη λεπτολογείτε τα λόγια μου, αλλά αφού ακούσετε μέχρι το τέλος την απολογία μου, τότε να ψηφίσετε εκείνο όποιο τυχόν νομίζετε ότι για σας είναι το καλύτερο και το πιο ταιριαστό με τους όρκους σας.